TALOUSENNUSTE 17.10.2001

Lisätietoja:

Ennustepäällikkö
Pekka Sauramo
puh. (09) 2535 7357
e-mail:
Pekka.Sauramo@labour.fi

Vanhempi tutkija
(tiedottaja)
Seija Parviainen
puh. (09) 2535 7349
e-mail:
Seija.Parviainen@labour.fi

Muut ennusteryhmän jäsenet:

Vanhempi tutkija
Petri Böckerman
puh. (09) 2535 7360
e-mai:
Petri.Bockerman@labour.fi

Vanhempi tutkija
Merja Kauhanen
puh. (09) 2535 7345
e-mail:

Palkansaajien tutkimuslaitos julkaisee lyhyen aikavälin talousennusteen (seuraaville 1½ - 2 vuodelle) kaksi kertaa vuodessa: maalis- ja elokuussa. Lisäksi niiden välillä tehdään tarvittaessa ennusteen tarkisteita, ja laitoksen tutkijat kommentoivat kuukausittain kotisivuilla ajankohtaista talouskehitystä.

Talousennuste vuosille 2001 - 2002
SUOMI TAANTUMASSA

Suomen talous on taantumassa. Jo ennen terrori-iskua kansainvälisten suhdanteiden heikentyminen vei Suomen viennin laskuun. Viime kuukausina se on näkynyt myös kokonaistuotannon selvänä supistumisena. Koska ennustimme maaliskuussa julkaistussa edellisessä ennusteessamme kokonaistuotannon kasvavan tänä vuonna noin neljä prosenttia, on silloista suhdannearviotamme korjattava poikkeuksellisen paljon. Tuoreiden tietojen perusteella ennustamme talouskasvun jäävän tänä vuonna noin puoleen prosenttiin. Pahin vaihe tuotannon laskussa sivuutetaan tämän vuoden aikana, ja vuoden loppupuolella tuotanto kääntyy nousuun. Nousu on kuitenkin vaimeata, ja kokonaistuotannon keskimääräinen kasvuvauhti jää ensi vuonna alle 2 prosenttiin (kuvio 1).

Kuvio 1. Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja 1999:01 - 2002:12

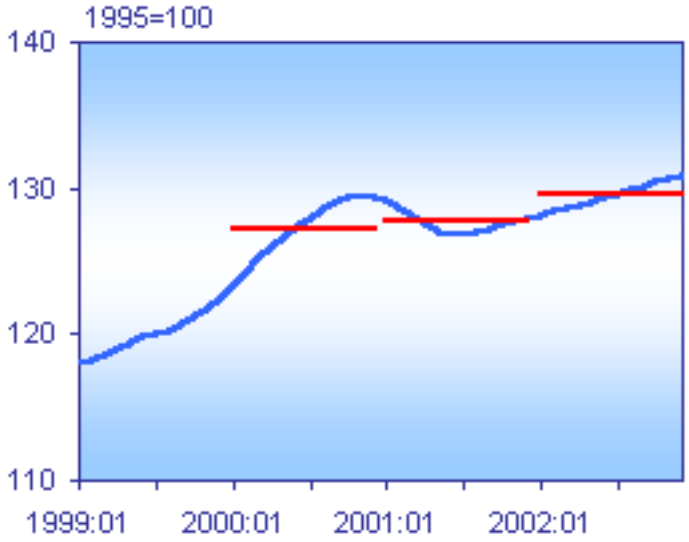

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Syyskuun 11. päivänä tapahtunut terrori-isku muutti dramaattisesti maailmanpoliittista tilannetta. Talouden alueella se on johtanut mittavaan epävarmuuden

Merja.Kauhanen@labour.fi

kasvuun, joka näkyy lähitulevaisuudessa erityisesti Yhdysvaltojen talouskehityksessä, mutta muissakin maissa, myös Suomessa. Lähitulevaisuudessa Suomenkin suhdannekehityksen kannalta keskeisin kysymys on, minkälaiseksi Yhdysvaltojen talouskehitys muodostuu.

Maailmantalouden näkymät heikentyneet entisestään

Yhdysvaltojen talousnäkymät heikentyivät koko alkuvuoden ajan. Velkaantuneisuudestaan huolimatta kotitaloudet kuitenkin yhä lisäsivät kulutustaan, mikä piti yllä kokonaistuotannon kasvua. Kuluttajien luottamus tulevaisuuteen oli kuitenkin hiipunut jo ennen terrori-iskua. Siten isku tuli tilanteessa, jossa tuotannon kasvun edellytykset jo olivat heikentyneet oleellisesti.

Terrori-iskun jälkeen talouden taantumaa on Yhdysvalloissa mahdotonta välttää. Kokonaistuotanto supistuu kuluvan vuoden loppukuukausina. Vaikka taloutta elvytetäänkin ensi vuonna uusin koronalennuksin ja finanssipoliittisin toimin, talouskasvu jää parhaassakin tapauksessa varsin vaimeaksi. Ennustamme kokonaistuotannon kasvun jäävän Yhdysvalloissa hieman alle yhteen prosenttiin molempina vuosina.

Levottomien aikojen vaikutuksia erityisesti kotitalouksien tulevaisuuden uskoon on hyvin vaikeata arvioida. Yhdysvaltojen talouskehitystä kuvaavat ennusteet ovat siksi poikkeuksellisen epävarmalla pohjalla. Myös koko maailmantalouden ja Suomen viennin kannalta perinteisesti tärkeän EU-alueen suhdannenäkymien ennustaminen on selvästi tavallista hankalampaa.

EU-alueella talouden tila on tämän vuoden aikana heikentynyt odottamattoman nopeasti. Tämä johtuu viime kädessä kasvun hiipumisesta Yhdysvalloissa. Saksassa kokonaistuotannon kasvu jää tänä vuonna noin yhteen prosenttiin, eikä koko euroalueellakaan keskimääräinen kasvuvauhti ole oleellisesti korkeampi. Euroopan keskuspankki on keventänyt syksyn aikana rahapolitiikkaa, ja sama linja jatkunee lähitulevaisuudessakin. Se ei kuitenkaan riitä elvyttämään euroalueen talouksia oleellisesti. Siksi talouskasvu jää keveästä rahapolitiikasta huolimatta vaimeaksi myös ensi vuonna, mikä heikentää työllisyyttä. On kuitenkin todennäköistä, että laskusuhdanne jää euroalueella lievemmäksi kuin Yhdysvalloissa.

Koko maailmantalouden suhdanteet ovat heikentyneet kuluvan vuoden aikana, ja lähitulevaisuus esimerkiksi

Kaakkois-Aasiassa vaikuttaa synkältä. Japanissa kokonaistuotanto supistuu tänä vuonna, eivätkä näkymät parane oleellisesti ensi vuonnakaan. Kansainvälisten suhdanteiden heikkouden takia on epätodennäköistä, että raakaöljyn maailmanmarkkinahinta kallistuisi oleellisesti ensi vuonna poliittisen kriisin jatkumisesta huolimatta. Laskusuhdanteen jatkumista kansainvälisessä taloudessa ei ruoki niinkään mahdollinen raakaöljyn hinnan nousu vaan terrori-iskun vauhdittama kysynnän heikkeneminen.

Viennin vaikeudet veivät taantumaan

Suomen taantuman tärkein syy on kansainvälisen talouden laskusuhdanteen odottamattoman nopea heijastuminen Suomen vientiin. Nykyinen taantuma on Suomen taloushistoriassa ainutlaatuisen puhdaspiirteinen vientijohteinen taantuma. Se kuvastaa osaltaan sitä, kuinka paljon viennin osuuden kasvu kansantaloudessa vaikuttaa kokonaistuotannon vaihteluihin nyky-Suomessa.

Vientikysynnän romahdus on näkynyt tuotannon supistumisena erityisesti sähköteknisessä teollisuudessa. Sen lisäksi tuotanto on vähentynyt voimakkaasti myös esimerkiksi perinteisessä metsäteollisuudessa. Tänä vuonna vienti supistuu lähes 3 prosenttia (kuvio 2).

Kuvio 2. Kokonaistuotannon ja viennin kasvuvauhti 1985 - 2002

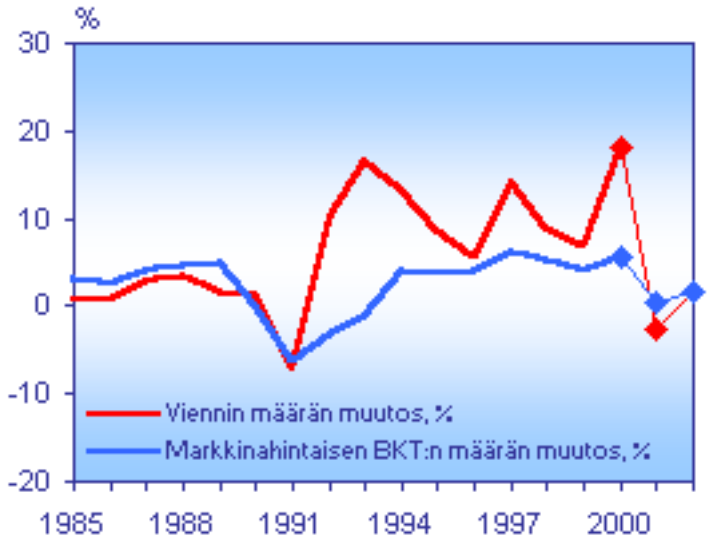

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Ensi vuonna näköalat eivät välttämättä ole oleellisesti paremmat. Tuoreiden tietojen perusteella sähköteknisessä teollisuudessa pahin on kuitenkin ohitse. Osaksi tämän ansiosta vienti kasvaa ensi vuonna

jonkin verran tämänvuotisesta. Kasvu jää kuitenkin laimeaksi, koska suhdanteet eivät parane oleellisesti Suomen viennin kannalta tärkeissä EU-maissa. Kansainvälisen poliittisen kriisin jatkuminen ja kärjistyminen saattaa pahimmassa tapauksessa osoittaa lievääkin viennin elpymistä ennustavat ennusteet liian toiveikkaiksi. Perusedellytykset viennin kasvulle ovat kuitenkin erittäin hyvät. Vientiteollisuutemme hintakilpailukyky on erinomainen, ja kapasiteettia on riittävästi.

Viennin lievä elpyminen on keskeinen syy siihen, että ennustamme tuotannon kasvun ripeytyvän ensi vuonna hieman. Vaikka kotimaisten tekijöiden merkitys onkin lähitulevaisuudessa keskeinen kasvun ylläpitämisessä, niiden vaikutus kasvuun on ensi vuonna suunnilleen samanlainen kuin tänä vuonna.

Investointitoiminnassa kasvu on tänä vuonna painottunut kone- ja laiteinvestointeihin. Sen sijaan asuntoinvestoinnit supistuvat. Ensi vuonna taloudellisen toimeliaisuuden laimeus näkyy kone- ja laiteinvestointien kasvun hidastumisena. Asuinrakentaminen kuitenkin vilkastuu jonkin verran tämänvuotisesta.

Kuluttajien luottamus avainasemassa

Viennin supistuessa yksityisen kulutuksen merkitys talouskasvun jatkumisen kannalta on ollut erityisen suuri. Kulutus onkin kasvanut tänä vuonna, mutta kuitenkin hitaammin kuin vielä keväällä yleisesti odotettiin. Kotitalouksien ostovoima kasvaa kuluvana vuonna yli 3 prosenttia, mutta yksityisen kulutuksen kasvu jää hieman alle 2 prosenttiin. Siten kotitaloudet ovat kuluttamisen asemasta panneet rahojaan säästöön (kuvio 3). Tämä on osoitus kotitalouksien luottamuksen heikkenemisestä, joka on kuvastunut myös kuluttajabarometrin luvuissa. Voimakkaassa autokaupan heikkenemisessä on kuitenkin näkynyt myös kuluttajien toive lähitulevaisuudessa mahdollisesti tulevista verohelpotuksista.

Kuvio 3. Yksityiset kulutusmenot ja säästämisaste 1985 - 2002

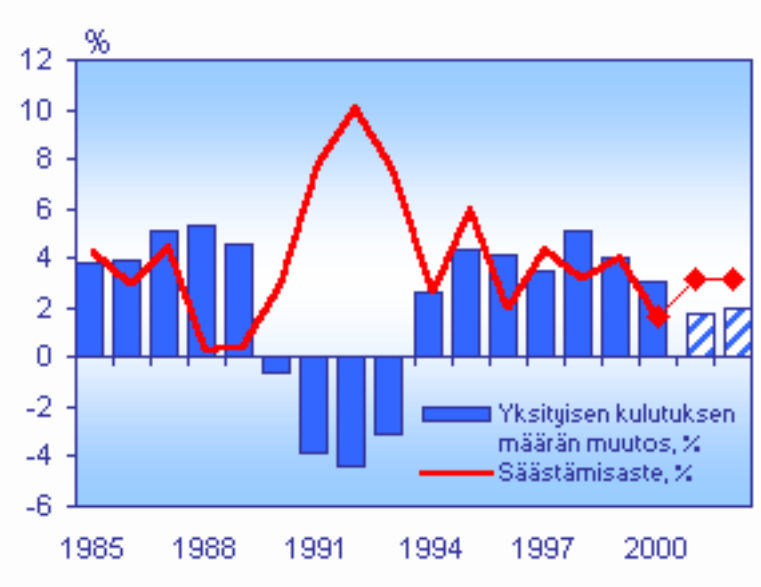

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Ensi vuonna kotitalouksien ostovoima kasvaa noin 2 prosenttia. Ennustamme yksityisen kulutuksen kasvavan saman verran. Näin voi käydä vain, jos säästämisaste ei nouse tämänvuotisesta. Terrori-iskun jälkeen epävarmuus tulevaisuudesta saattaa kuitenkin lisääntyä selvästi suomalaistenkin kotitalouksien keskuudessa. Siksi myös yksityisen kulutuksen kehitykseen liittyy tavallista selvästi enemmän riskitekijöitä.

Inflaatio hidastuu ensi vuonna

Viime vuoden lopulla ja vielä tämän vuoden alussakin kuluttajahintojen nousu oli suhteellisen voimakasta. Kesän ja alkusyksyn aikana tuontihintojen lasku osaltaan vaimensi inflaatiota. Syyskuussa kuluttajahinnat kuitenkin kallistuivat yllättävän voimakkaasti. Kuluttajahintojen nousuvauhdiksi tänä vuonna tuleekin 2,8 prosenttia.

Koska poliittiset kriisit ovat usein johtaneet raakaöljyn maailmanmarkkinahintojen rajuun nousuun, ensi vuoden inflaatiokehitykseenkin sisältyy yksi keskeinen riskitekijä. Arvioimme kuitenkin, että kansainvälinen heikosta kysynnästä johtuva laskusuhdanne hillitsee raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan nousua. Kun lisäksi muun muassa korkotaso ensi vuonna laskee, edellytykset inflaation selvälle hidastumiselle ovat olemassa. Ennustamme kuluttajahintojen kallistuvan ensi vuonna keskimäärin 1,8 prosenttia.

Sopimuskorotukset jäävät ensi vuonna hieman yli 2 prosenttiin. Koska liukumatkaan eivät ole suuret, ansiotaso nousee hieman yli 3 prosenttia. Reaaliansioiden nousu hidastuukin tämänvuotisesta noin 2 prosentista noin 1,5 prosenttiin.

Koska vienti supistuu tänä vuonna selvästi, myös vientitulot vähenevät oleellisesti. Tämä on keskeinen syy siihen, että palkkojen osuus kansantulosta kasvaa. Ensi vuonna niiden osuus pysyy suunnilleen tämänvuotisella tasolla. Siten tämän ja ensi vuoden aikana palkkojen osuus nousee viime vuoden tasoa korkeammaksi. Nousu ei kuitenkaan ole niin voimakas, että palkkojen osuus kohoaisi esimerkiksi vuoden 1999 tasolle. Siten yritysten keskimääräinen kannattavuus pysyy hyvänä, eikä perinteisestä vientijohteiseen taantumaan liittyvästä vientiteollisuuden kannattavuuskriisistä nyt ole kysymys.

Työttömyys kääntyy nousuun

Vaikka Suomen talous on ajautunut taantumaan ja työllisyysnäkymät ovat kuluvan vuoden aikana heikentyneet, työllisten määrä nousee kuitenkin hieman yli 30 000:lla henkilöllä viimevuotisesta. Työllisten määrän lisäystä on tänä vuonna ylläpitänyt työpaikkojen määrän ripeä kasvu erityisesti julkisen sektorin palveluissa sekä rahoitus-, vakuutus- ja liike-elämää palvelevissa toiminnoissa. Teollisuudessakin sopeutuminen on it-sektoria lukuun ottamatta tapahtunut lähinnä tehtyjen työtuntien määrän supistumisena eikä irtisanomisina. Rakennusalalla asuinrakentamisen vaimeus on kuitenkin näkynyt alan työllisten määrän laskuna.

Kasvun hidastuminen alkaa kuitenkin vääjäämättä näkyä työllisyyden heikkenemisenä jo kuluvan vuoden lopulla. Ensi vuonna työllisyyden heikkeneminen näkyy siten, että työllisten määrä on jo hieman tämänvuotista keskimääräistä tasoa alhaisempi. Työllisten määrä lisääntyy edelleen palvelusektorilla, mutta samanaikaisesti teollisuudessa työpaikkojen määrä laskee erityisesti viennistä riippuvilla toimialoilla. Työpaikat vähenevät eniten sähköteknisessä teollisuudessa, jossa myös niiden määrän kasvu on ollut viime vuosina voimakkainta.

Työllisyystilanteen heikkeneminen näkyy myös työttömyyden kääntymisenä nousuun tämän vuoden lopulla. Tänä vuonna keskimääräinen työttömyysaste vielä alenee 9,2 prosenttiin, mutta ensi vuonna se nousee 9,4 prosenttiin. Tuolloin työttömiä on 245 000 henkilöä. Työttömyyden nousua hillitsee paitsi yleiseen suhdannekehitykseen verrattuna suhteellisen myönteinen työllisyyskehitys palvelusektorilla, myös työvoiman tarjonnan kasvun selvähkö hidastuminen. Kuluvana vuonna työvoiman tarjonta kasvaa vielä noin 17 000 hengellä, mutta ensi vuonna kasvu hidastuu 5

000 henkilöön. Erityisesti nuoret reagoivat taloustilanteen heikkenemiseen työvoiman tarjontaa vähentämällä (kuvio 4).

Kuvio 4. Työvoiman tarjonta ja työllisyys 1985 - 2002

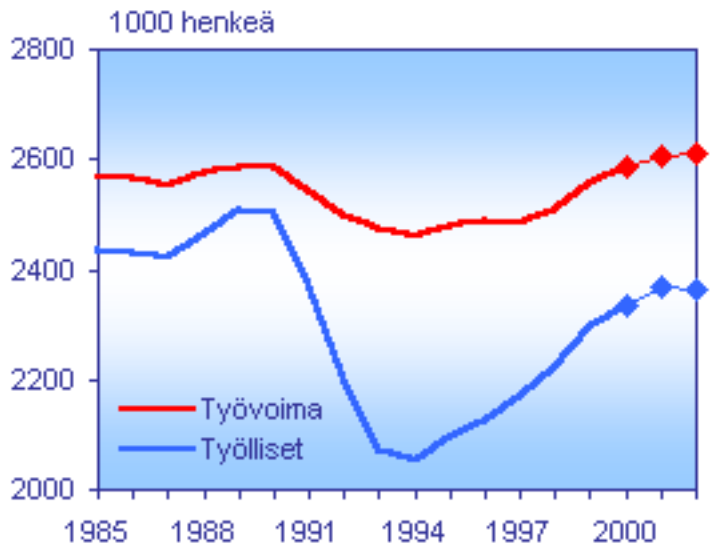

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Julkisen sektorin ylijäämä supistuu

Viime vuonna valtiontalouden alijäämä muuttui 27 miljardin markan suuruiseksi ylijäämäksi. Rahoitusasemaa vahvistivat osaltaan poikkeukselliset tekijät. Suhdanteiden heikkenemisen ja poikkeuksellisten tekijöiden poistumisen takia ylijäämä supistuu tämän ja ensi vuoden aikana selvähkösti. Tänä vuonna ylijäämä painuu alle 20 miljardiin markkaan, ja ensi vuonna sitä on jäljellä hieman yli 10 miljardia markkaa.

Valtiontalouden kohentumisen synnyttämää liikkumavaraa on käytetty valtion velan lyhentämiseen. Tänä vuonna velan määrä laskee hieman yli 360 miljardiin markkaan. Taantuman takia mahdollisuudet – ja ehkä myös halu – vähentää velkaa ovat ensi vuonna tämänvuotista heikommat. Velka voi kuitenkin supistua alle 360 miljardin markan. Tämä riippuu paitsi suhdannetilanteesta, myös talouspoliittisista ratkaisuista.

Myös koko julkisen sektorin rahoitusasema heikkenee jonkin verran, mutta ylijäämä kuitenkin pysyy tuntuvana. Laskusuhdanteesta huolimatta EMU-kriteerien täyttäminen ei tuota Suomelle ongelmia.

Työllisyyden heikentymiseen on reagoitava

Koska tämänkertainen taantuma on seurausta viennin

romahtamisesta, mahdollisuudet vaikuttaa yleiseen talouskehitykseen ovat selvästi vähäisemmät kuin 1990-luvun lamassa. Tuolloinen lama johtui pitkälti kotimaisista tekijöistä, jotka johtivat kotimaisen kysynnän eli investointien ja kulutuksen romahtamiseen.

Myös vientijohteisten taantumien joukossa nykyinen laskusuhdanne on poikkeuksellinen. Perinteisesti vientivaikeuksiin on Suomessa liittynyt heikko hintakilpailukyky, jota saatettiin parantaa nopeasti devalvaatiolla ja siihen mahdollisesti liitetyllä tulopoliittisella vakautusratkaisulla. Tänä vuonna taantumaan ajauduttiin, vaikka vientiteollisuuden hintakilpailukyky on erittäin hyvä. Siksi onkin ollut ymmärrettävää, että talouspoliittisesta keskustelusta on nyt puuttunut perinteinen keino viennin lisäämiseksi: kilpailukyvyn mahdollisimman pikainen parantaminen. Euromaailmassa se merkitsisi palkkoihin puuttumista.

Taantuman vientijohteisuudesta ei kuitenkaan seuraa, etteikö päätöksentekijöiden tulisi lainkaan reagoida työllisyyden heikkenemiseen. Vaikka vaikutusmahdollisuudet ovatkin tavallista heikommat, työttömyyden kasvua voidaan hillitä.

Menneiden noususuhdannevuosien aikana Suomessa on aivan oikein harjoitettu pidättyvää finanssipolitiikkaa. Julkisen talouden ylijäämä on kasvanut suureksi ja valtionvelka on supistunut. Kun kansainvälisen talouden tapahtumat ovat johtaneet meillä nyt taantumaan, mutta oma kansantaloutemme on perusteiltaan hyvässä kunnossa, on tällä kertaa vastavuoroisesti käsillä talouskasvua ja työllisyyttä tukevien finanssipoliittisten toimenpiteiden aika. Ensi vuoden budjettiesitys onkin lievästi elvyttävä.

Budjettiesityksen laatimisen jälkeen on taloudellisesta tilanteesta saatu niin huonoja uutisia, että syksyn aikana on tarvetta arvioida kasvua ja työllisyyttä tukevien lisätoimien tarvetta. On paikallaan varautua toimenpiteisiin, jotka vähentävät työntekijöiden irtisanomisriskiä ja parantavat työttömien edellytyksiä työllistyä, mutta eivät heikennä pysyvällä tavalla julkisen talouden tasapainoa. Kysymykseen tulevat lähinnä työllisyystilanteen heikkenemiseen suhteutetut lisäpanostukset työvoimapolitiikkaan ja koulutukseen, julkisten rakennusinvestointien aikaistaminen sekä puutteellisesti koulutetun työvoiman työllistymismahdollisuuksia parantavien verotukien ja sosiaaliturvamaksujen rakenteen korjaukset.

Vaikka edellä esitetyillä keinoilla ei voitaisikaan vaikuttaa

perusongelmaan eli viennin heikkouteen, ne kuitenkin tukisivat työllisyyttä lähitulevaisuudessa. Tämä on erityisen tärkeätä aikana, jolloin kansainvälinen laskusuhdanne uhkaa heikentää kansalaisten tulevaisuudenuskoa pysyväisluonteisesti myös Suomessa.

KANSAINVÄLINEN TALOUS

Kokonaistuotannon määrän kasvu, %	2000	2001e	2002e
Yhdysvallat	4,1	0,7	0,7
Euro-11	3,4	1,4	1,5
Saksa	3,0	0,8	0,9
Ranska	3,1	1,6	1,7
Italia	2,9	1,7	1,5
Euro-15	3,3	1,6	1,6
Ruotsi	3,6	1,5	2,0
Iso-Britannia	3,1	2,0	2,0
Japani	1,5	-0,5	0,5
Venäjä	7,5	4,5	4,5
Lähde: BEA, IMF, OECD, Palkansaajien tutkimuslaitos			

KYSYNNÄN JA TARJONNAN TASE

	2000	2000	2001e	2002e
	mrd.mk	määrän prosenttimuutos		
Bruttokansantuote	782,9	5,7	0,5	1,7

Tuonti	260,6	15,7	0,0	2,0
Kokonaistarjonta	1043,5	8,1	0,4	1,7
Vienti	334,6	18,1	-2,5	1,5
Kulutus	550,0	2,3	1,9	1,9
-yksityinen kulutus	387,7	3,0	1,8	2,0
-julkinen kulutus	162,2	0,7	2,0	1,5
Investoinnit	151,3	5,5	2,4	2,0
- yksityiset investoinnit	131,4	7,4	3,8	2,0
- julkiset investoinnit	19,9	-5,4	-6,1	1,8
Varastojen muutos (ml. tilastollinen ero)*	7,7	0,2	0,0	0,0
Kokonaiskysyntä	1043,5	8,1	0,4	1,7
* vaikutus kokonaiskysyntään prosenttiyksikköä				
Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos				

ENNUSTEEN KESKEISIÄ LUKUJA

	2000	2001e	2002e
Työttömyysaste, %	9,8	9,2	9,4
Työttömät (1 000)	253	239	245
Työllisyysaste, %	67,4	68,2	68,0
Työlliset (1 000)	2335	2367	2366

Inflaatio, %	3,4	2,8	1,8
Ansiotaso, %	3,8	4,5	3,2
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitulot, %	0,3	3,5	2,0
Vaihtotaseen ylijäämä, mrd. mk	57,2	52,4	53,5
Kauppataseen ylijäämä, mrd. mk	88,6	82,7	84,2
Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä, mrd. mk	53,8	40,9	31,7
% BKT:sta	6,9	5,0	3,8
Valtiontalouden rahoitusylijäämä, mrd. mk	27,1	18,4	10,4
% BKT:sta	3,5	2,3	1,2
Velkaantumisaste (Emu-velka), % BKT:sta	44,0	42,2	40,3
Lyhyet korot (3kk:n euribor), %	4,4	4,3	3,2
Pitkät korot (10 v. valtion obligaatiot), %	5,5	5,1	5,0
Lähde: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos			